

Tekenen in de Tijd 66

25-31 oktober 2020

Met de Amerikaanse verkiezingen voor de deur, leest Erik Borgman over de maatschappelijke rol van religie in de Verenigde Staten. Die rol is wat hem betreft soms beangstigend, maar soms ook inspirerend. Zien wij in Europa die bevrijdende rol nog?

Terwijl de Amerikaanse presidentsverkiezingen naderen, lees ik *American Prophets* van Jack Jenkins, een Amerikaanse religiejournalist. Iedereen die wel eens naar het nieuws kijkt, weet dat Donald Trump gesteund wordt door vooral witte *evangelicals* en door conservatieve katholieken. Veel minder bekend is dat er in de Verenigde Staten ook tal van religieuze leiders zijn die zich inzetten voor een heel andere agenda. Dat wat de zwarte burgerrechtbeweging in de jaren zestig van de vorige eeuw lukte, lukt nog altijd, zij het minder massaal dan toen. Er zijn nog steeds vertegenwoordigers van kerken, maar in toenemende mate ook van synagogen, moskeeën en hindoeïetempels die de grote maatschappelijke vragen mede als religieuze en morele vragen beschouwen. We horen er in de Nederlandse media nauwelijks over, maar er zijn krachtige groepen *evangelicals* die met religieuze argumenten de verbinding van hun geloofsgenoten met Trump en de Republikeinse Partij aanklagen. Er zijn sterke groepen katholieken die de fixatie van kerkelijke leiders en spraakmakende katholieke leken op abortus alleen bestrijden. Ook zij zijn tegenstanders van abortus, maar voor hen betekent *pro life* dat zij zich eveneens keren tegen racisme en tegen geweld tegenover migranten en vrouwen. Zij waren een drijvende kracht achter de pogingen een voor iedereen bereikbare gezondheidszorg te organiseren die zou leiden tot wat populair de *Obama Care* is gaan heten. Zij stredden al tegen homohaat en voor erkenning van LGTB-rechten lang voordat paus Franciscus de afgelopen week zijn geruchtmakende uitspraken deed over het beschermen van homoseksuelen tegen geweld en voor de mogelijkheid om hun relatie burgerlijkrechtelijk erkend te krijgen. Met name katholieke zusters staan bij deze kwesties in de frontlinie.

Voor mijn geloof is het altijd belangrijk geweest dat de katholieke kerk een wereldkerk is. Overal zijn 'wij' aanwezig. Dat heeft ook zo zijn emotionele prijs: in de uitingen van sommige spraakmakende mede-katholieken op het wereldtoneel herken ik niet gemakkelijk mijn eigen geloof en ik vind het niet altijd gemakkelijke te verteren dat zij lid zijn van dezelfde kerk als ik. Maar bij de mensen die in *American Prophets* voorkomen, wil ik graag horen. Ook omdat ze iets weten vast te houden dat ik in Nederland veel minder zie. Zij baseren hun stellingname niet op politieke afwegingen, maar op wat ze met mensen zien gebeuren. Afgelopen vrijdagmorgen baden we in de WereldWake van het Huis van Dominicus onder meer dat de haast onoverbrugbare tegenstellingen in de Verenigde Staten overwonnen mogen worden. Onder de mensen die Jenkins noemt, zijn er verschillenden die in deze kloof gaan staan, tussen de partijen. Niet omdat ze een compromis willen sluiten: sommige kwesties verdragen geen compromis. Maar ze zijn erop uit alle partijen serieus te nemen. Nog veel meer dan bij ons zijn grote groepen in Amerika bang en gefrustreerd. Hun angst en hun gevoel niet gezien of gehoord te worden, verdient aandacht: ook hun levens doen ertoe! *All lives matter*: ik zou willen dat er hier meer religieuze leiders waren, katholiek, christelijk of anderszins, die deze zelfde koers uitdragen.

Vrijdag 16 oktober werd de Franse geschiedenisleraar Samuel Paty brutoot vermoord – onthoofd! – door Abdullah Anzorov, een jonge Tsjetsjeense moslim. Deze vond dat Paty God, de Profeet en de moslimgemeenschap had beledigd door cartoons van Mohammed te laten zien bij een les over de vrijheid van meningsuiting. Dat Frankrijk in shock was, is begrijpelijk. Dat president Emmanuel Macron en zijn regering vervolgens zo ongeveer de oorlog leken te verklaren aan de moslims in hun land, vond ik echter verontrustend. Alsof de vrijheid van meningsuiting niet langer vergezeld hoeft gaan van de vrijheid van godsdienst. Alsof de misdaad van één persoon een hele bevolkingsgroep kan worden aangerekend.

Mijn kleinzoon woont in Parijs, samen met mijn dochter en schoonzoon, zijn ouders. Hij is pas drie en hoewel hij wel op school zit, krijgt hij nog geen les over de vrijheden die Macron deze week eenzijdig aan de Verlichting toeschreef. Zonder zorgen was ik echter niet toen ik Macron hoorde spreken over de Franse school als een plaats 'om van onze kinderen, waar zij ook vandaan komen, vrije burgers te maken.' Met die intentie is niets mis, integendeel. Ik hoop niet alleen, ik weet dat heel veel leraren en leraressen zich hiervoor inzetten. Dat moeten ze kunnen doen zonder voor hun leven te hoeven vrezen. Maar ik word angstig als regeringen al te precies denken te weten hoe een vrije burger zich moet gedragen en moet denken om waarachtig de kwalificatie 'vrij' te verdienen. Het is uiteindelijk, zoals Jezus in het evangelie zegt, de waarheid die ons vrijmaakt (Johannes 8,32). Ik hoop dat het Huis van Dominicus een plaats is van deze waarheid. Deze waarheid is van niemand en kan aan niemand worden opgelegd. Maar zij laat zich vinden door wie haar oprecht zoeken.

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus

Jack Jenkins, *American Prophets: The Religious Roots of Progressive Politics and the Ongoing Fight for the Soul of the Country*, New York: HarperOne 2020.